

Ryszard Poznański

Uwagi do oceny dwóch strategii rozwoju lasu w tworzeniu Narodowego Programu Leśnego

W celu tworzenia Narodowego Programu Leśnego (NPL) zaproponowano dwie koncepcje budowy strategii rozwoju lasu: tradycyjną – opartą na konwencji technicznej [Borecki, Stępień 2013] i współczesną – opartą na konwencji przyrodniczej [Poznański 2014]. Niniejsze uwagi odnoszą się do oceny tych dwóch strategii dokonanej przez autorów koncepcji technicznej oraz Rykowskiego - Koordynatora prac nad projektem NPL [Rykowski 2015].

I. Według konwencji technicznej las i procesy w nim zachodzące traktuje się w sposób docelowy, stawiając się przed rozwojem lasu ze swoimi wymaganiami i dążąc do przekształcenia i podporządkowania rzeczywistości leśnej w stworzony przez siebie docelowy wzorzec. Określa się stan docelowy i sposób osiągnięcia tego stanu, dla którego charakterystyczne jest stwierdzenie „będzie tak i tak”. Działania strategiczne tego typu nie odnoszą się do zdarzeń rzeczywistych, a pożądaných, dla których stan lasu, w tym wielkość i struktura wiekowa, istnieją tylko w sferze postulatów. Działania według tej strategii odnoszą się do systemów zamkniętych oraz procesów nieciągłych – mechanistycznych i jednorazowych działań gospodarczych. Strategia ta oparta jest na założeniach teorii i modelach lasu normalnego [Borecki i Stępień 2013, 2015].

II. Według konwencji przyrodniczej las i procesy w nim zachodzące traktuje się takimi, jakimi są w rzeczywistości, a nie takimi, jakimi według nas być powinny. W działaniach strategicznych leśnik powinien postępować jakby za rozwojem lasu, rejestrować zmiany w jego przebiegu i wpływać na jego rozwój zgodnie ze swoimi wymaganiami, za pomocą zintegrowanych działań: sterowniczych, regulacyjnych i planistycznych. Uważa się, że osiągnięcie jakkolwiek zdefiniowanego stanu docelowego, a następnie utrzymanie tego stanu na stałe, nie jest w rzeczywistości możliwe. Strategia ta opiera się na stwierdzeniu: „chciałbym, aby było tak i tak”. Działalność tego typu dotyczy systemów otwartych i ciągłych procesów rozwoju - charakterystycznych dla systemów

przyrodniczych, w tym dla lasu, dla których nie istnieje pojęcie stanu docelowego, ponieważ przedmiot sterowania (las) stale się zmienia i nie osiąga stanu końcowego. Strategia ta oparta jest na założeniach teorii lasu rzeczywistego [Poznański 2014].

III. Autorzy strategii wg konwencji technicznej cytując, że „Istotą konwencji o charakterze przyrodniczym jest postępowaniem „za lasem” stwierdzili, że „oznacza to akceptowanie wielkości użytkowania wynikającej z obecnych realiów (struktura wiekowa, stan zasobów) i wysnuli wniosek, iż „można oczekiwać, że realizacja tej strategii powielić będzie obecną strukturę wiekową” [Borecki, Stępień 2015].

Taka ocena jest nieprawdziwa. Strategia według konwencji przyrodniczej nie powieli (bo nie może powielić) nie tylko obecnej, ale i żadnej innej struktury wiekowej w przyszłości, bowiem w wyniku procesu starzenia się i wyrębu następują ciągłe – nieustanne, dynamiczne zmiany wielkości i struktury zasobów leśnych, czego wyrazem jest przemieszczanie się drzewostanów w klasach wieku. W wyniku takiego przemieszczania się zapas (produkcyjny) w klasach wieku poszczególnych gospodarstw jest wyższy w jednym dziesięcioleciu, ale w innym niższy, dlatego rozmiar użytkowania według konwencji przyrodniczej jest w oczywisty sposób dostosowywany do każdorazowych zmian wielkości i struktury tych zasobów.

Całkiem przeciwnie; to właśnie przez dążność autorów strategii wg konwencji technicznej do „zapewniania równomierności użytkowania” podporządkowuje się rzeczywistą strukturę wiekową drzewostanów swoim wymogom ignorując rzeczywiste zmiany wielkości i struktury tych zasobów. Obecnie użytkowaniem rębny w Lasach Państwowych (LP) obejmuje się średnio tylko 25-35% drzewostanów rębnych i przeszlorębnych. Realizacja równomierności użytkowania w takiej sytuacji nie jest praktycznie możliwa. Strategia według konwencji technicznej przyczynia się natomiast do dalszego nagromadzania się drzewostanów rębnych i przeszlorębnych oraz zmniejszaniu udziału upraw, przy równoczesnym wykonywaniu cięć rębnych w drzewostanach młodszych – przedrębnych.

Równomierność produkcji ma znaczenie w przemyśle (np. przy produkcji butów), a nie w przyrodzie. Tylko w produkcji przemysłowej można realizować równomierność produkcji, dostosowując do niej odpowiednią podaż - wielkość surowców i materiałów.

IV. Z prognozy opartej na konwencji przyrodniczej wynika, że **już pod koniec tej dekady (2020 r.) użytkowanie w LP osiągnie wielkość 40 mln m³ netto rocznie**, a nawet ją przekroczy [Poznański 2015]. Ocena wiarygodności prognozy jeszcze przed czasem jej spełnienia jest prawie niemożliwa. Mimo to, prawidłowość prognozy Poznańskiego już obecnie uwiarygodniają częściowo zrealizowane roczne rozmiary

użytkowania wykonane w LP w latach 2011-2015: 30,8; 33,2; 34,2; 35,7 i 36,4 mln m³ netto. Osiągnięcie, a nawet przekroczenie, 40 mln m³ netto rocznie użytkowania w 2020 roku jest więc bardzo prawdopodobne, zwłaszcza że realizuje się zwiększony rozmiar użytkowania przedrębego z 50% do 75% bieżącego przyrostu miąższości.

V. Autorzy prognozy opartej na konwencji technicznej przepowiedzieli, że w LP **użytkowanie w rozmiarze 40 mln m³ netto uzyska się dopiero po 40 latach, tj. w 2050 r.** i na tej podstawie oparli strategię rozwoju dla LP [Borecki, Stępień 2013, 2015]. Autorzy tej strategii stwierdzili, że „realizacja postulatu równomierności (użytkowania)(...)” **wymaga ustalenia średniego rozmiaru pozyskania na podstawie wielkości prognozowanych (...) oraz rozbieżności między wielkością średnią a prognozowaną dla poszczególnych okresów gospodarczych**”. Realizowany w tym dziesięcioleciu rozmiar użytkowania wskazuje wyraźnie na błędność sporządzonej prognozy oraz zbudowanej na niej strategii rozwoju lasu według konwencji technicznej. Prognoza i strategia oparte na tej konwencji mają bowiem wyłącznie charakter przepowiedni, ponieważ jej ustalenia wynikają nie z badań naukowych, a z przesłanek znanych jedynie przepowiadającym.

(W istocie, sporządza się prognozy nie ze względu na przyszłość, lecz na teraźniejszość, po to aby zrozumieć to, co jest, a nie to, co będzie. W tym celu bada się przeszły, a nie przyszły bieg zdarzeń, bo tylko ten jest dostępny naszemu poznaniu. Dlatego prognozy w przyrodzie, a szczególnie w leśnictwie, sporządzane na długi okres czasu są faktycznie tylko przepowiednią - wróżbą.)

VI. Rykowski - Koordynator prac nad projektem NPL zwrócił uwagę na różnice w obu prognozach i strategiach rozwoju lasu, ocenił je i wysnuł wnioski odnośnie ich wykorzystania w tworzeniu NPL [Rykowski 2015].

Koordynator stwierdził, że Poznańskiego „(...) konwencja przyrodnicza, czyli teoria lasu rzeczywistego (...), zajmuje się w zasadzie tym samym elementem leśnego ekosystemu – drzewostanem. **I tylko drzewostanem**. Drzewostanu dotyczą wszystkie działania (...) planistyczne, sterownicze i regulacyjne”. Koordynator skonstatował na tej podstawie, że „opowiedzenie się za jakąkolwiek koncepcją byłoby błędem: należałoby stosować obydwie koncepcje (techniczną i przyrodniczą) w zależności od warunków przyrodniczych, celów ekonomicznych i społecznych.”[Rykowski 2015]. Dlatego też uważa, że **„Istnieje pilna potrzeba opracowania bliższych rzeczywistości normatywnych wzorców (modeli, np. ekologicznych modeli lasu), do których należałoby porównywać wyniki gospodarowania, planować działania gospodarcze i prognozować rozwój lasów”** [Rykowski 2015].

VII. Ocena i wysnute przez Koordynatora wnioski są nieprawdziwe, ponieważ:

1) **Strategia rozwoju lasu według konwencji przyrodniczej dotyczy przecież lasu składającego się z wielu drzewostanów, a nie, jak twierdzi Koordynator, „drzewostanu i tylko drzewostanu” :**

- **cele strategiczne odnoszą się bowiem do lasu pojętego jako całość, a więc do ponad 7 mln ha LP,**

- **cele taktyczne - do lasów poszczególnych gospodarstw lub obrębów, a więc do kilkuset lub kilku tysięcy ha,**

- a dopiero,**

- **cele operacyjne realizowane są w poszczególnych drzewostanach**

[Poznański 2014].

2) Nie jest możliwe w przyrodzie i w leśnictwie opracowanie **normatywnych wzorców porównawczych**, czyli wielkości: maksymalnych, stałych, niezmiennych, „bliższych rzeczywistości” i na dodatek tzw. „ekologicznych”. Wiadomo bowiem powszechnie z biologii, że żywe organizmy są w nieustannym - ciągłym ruchu i ulegają dynamicznym zmianom w czasie, a przez to nie potrafią stworzyć i zapewnić utrzymania na stałe statycznych, niezmiennych w czasie, maksymalnych wartości cech w ekosystemie. Jakkolwiek zbudowane wzorce normatywne, np. ”ekologiczne”, przedstawiałyby wyłącznie statyczny, a więc nieprawdziwy opis dynamicznych zjawisk w przyrodzie i w lesie.

3) Porównywanie wyników działań gospodarczych w leśnictwie można dokonać według konwencji technicznej (ilorazowej) lub przyrodniczej. Porównywania w konwencji technicznej mają charakter niezmiennych w czasie **normatywów**. Przyjmuje się za nie najwyższe wartości cech, a im wartości te są niższe, tym lasy odbiegają bardziej od przyjętych normatywów i są gorsze. **Norma** natomiast stanowi wzorzec liczbowy określający przeciętny stan oraz przedział zmienności, w jakim zachowana jest zdolność organizmów do funkcjonowania i rozwoju. Porównywania w konwencji przyrodniczej mają charakter zmiennych w czasie biologicznych norm rozwojowych i polegają na zbliżaniu cech lasów do średniej wartości normy.

Porównanie wyników gospodarowania w leśnictwie ma jedynie sens za pomocą **biologicznych norm rozwojowych**, a nie normatywów.

4) Tworzenie i wykorzystywanie do porównań normatywów, a więc wielkości stałych – maksymalnych, jest możliwe jedynie w technice i mechanice, ale nie w przyrodzie.

Ocena i wnioski autorów strategii według konwencji technicznej oraz Koordynatora prac nad tworzeniem NPL są więc fałszywe.

Literatura

Borecki T., Stępień E. 2013. Prognoza rozwoju i użytkowania zasobów leśnych do 2070 roku w warunkach zmian klimatycznych. Referat na 1 sesji panelu KLIMAT nt. „Lasy i drewno a zmiany klimatyczne: zagrożenia i szanse”. IBL. Sękocin Stary. 18.06.2013.

Poznański R. 2014. Koncepcje strategii rozwoju lasu w tworzeniu Narodowego Programu Leśnego. Referat na 4 sesji panelu ROZWÓJ nt. „Lasy i gospodarka leśna jako instrument ekonomicznego i społecznego rozwoju kraju. IBL. Sękocin Stary. 17.09.2014.

Rykowski K. 2015. Rekomendacje wstępne panelu ROZWÓJ. IBL. Sękocin Stary. Wersja z 21.04.2015.

Borecki T., Stępień E. 2015. Ewolucja roli i zadań urządzania lasu w nauce i praktyce. Referat na 3 sesji panelu NAUKA nt. „Teraźniejszość i przyszłość badań leśnych. IBL. Sękocin Stary. 08.12.2015.